

Το γλωσσικό ιδίωμα της Κοζάνης

Σίγουρα όλοι σας θα έχετε επισκεφτεί την περίοδο των Αποκριών, τον φανό της γειτονιάς σας ή οποιονδήποτε άλλο φανό της πόλης και θα συμμετείχατε στο τραγούδι που ακούγονται καθώς χορεύει ο κόσμος γύρω από την αναμμένη φωτιά. Για τους περισσότερους, αυτή είναι η μόνη επαφή που έχουν με το κοζανίτικο ιδίωμα. Όπως και με όλα τα ιδιώματα διάσπαρτα στην Ελλάδα, έτσι και αυτό θεωρείται κάτι το απαρχαιωμένο και οι νέοι το απορρίπτουμε χωρίς να θέλουμε να καταβάλλουμε τη προσπάθεια να το μάθουμε. Το ιδίωμα μιας πόλης είναι κάτι πολύ παραπάνω από μερικές λέξεις που έχουν δύσκολη προφορά και δεν βγάζουν νόημα. Αποτελεί κομμάτι του πολιτισμού μας. Μέσα από αυτό μπορούμε να μάθουμε πράγματα τα οποία δεν μπορούν να προσφέρουν μερικά βιβλία ιστορίας.

Ιδιαιτερότητες ιδιώματος

Το γλωσσικό ιδίωμα της Κοζάνης ανήκει στη μεγάλη κατηγορία των νεοελληνικών ιδιωμάτων που τα ονομάζουμε *Βόρεια Νεοελληνικά Ιδιώματα*.

Τα κύρια φωνολογικά ισόγλωσσα αυτών των ιδιωμάτων είναι:

· η **κώφωση**, η τροπή των άτονων [e] και [o] σε [i] και [u]

πχ. *παιδί* > *πιδί*, *μπορώ* > *μπουρώ*

τα τονισμένα αντίστοιχα παραμένουν ίδια

πχ. *παίρνω* > *παίρνου*, *πόνος* > *πόνους*

· η **αποβολή** των άτονων [i] και [u], χωρίς να ισχύει το ίδιο και για τα τονισμένα

πχ. *χτυπώ* > *χπώ* αλλά *χτύπσα*

Αξιοσημείωτες εκφράσεις

Φυσικά υπάρχουν αμέτρητες εκφράσεις που μπορεί να σκεφτεί κανείς όμως ας δούμε μερικές από αυτές:

Καλουσκάμπι = καλή επιτυχία

Γένκα πέρα-πέρα = λερώθηκα

Αι μη σι ζμπρώξου = άσε με ήσυχο

Εχ' πέρπιραν = είναι ελαφρόμυαλος Βαριμένους απού νύχτα = ονειροπαρμένος

Ξικ να γένι = να πάει στο καλό

Δεν αφήνι τα δυο αντάμα = τα ανακατεύει όλα

Νουρλό αυγό = ανώριμος άνθρωπος

Τσούζου λόια = κατσαδιάζω

Χαϊρλίθκα = συγχαρητήρια

Φύλαξι του σκλι του χμώνα να σι φάι του καλουκαίρι = (λέγεται σε αχάριστους)

Για περαιτέρω εμπάθυνση....

Το Λεξικό του Κοζανίτικου ιδιώματος «Κοζανιτολόγιο» με συγγραφέα τον Χρ. Χριστοδούλου.

Αποτελεί το πρώτο κοζανίτικο λεξικό και φιλοδοξεί να θέσει τα ζητήματα της κριτικής αντιμετώπισης των πηγών και της αξιοποίησης των τελευταίων αυθεντικών μαρτυριών. Σχεδιάστηκε ώστε να αποτελέσει ένα τεκμήριο της ιστορίας της Κοζάνης, περισώζοντας μια αξιόπιστη εικόνα της τελευταίας φάσης του ιδιώματος από τη λήθη του χρόνου και τις ανθρώπινες αστοχίες.

Περιλαμβάνει 6600 λήμματα καθώς και στοιχεία της πολιτιστικής παράδοσης του τόπου, επεξηγώντας τις λέξεις που χρησιμοποιούν οι κοζανίτες μέχρι και σήμερα.

Στον **πρώτο τόμο** που κυκλοφορεί δίνεται το σύνολο των λημμάτων από το Α έως το Ω, μαζί με έναν σύντομο κατάλογο των βασικότερων γραπτών πηγών για το ιδίωμα και αποτελεί ένα ιδιαίτερα χρήσιμο ευρετήριο, μέσω του οποίου ο αναγνώστης μπορεί να χρησιμοποιήσει την νέα ελληνική γλώσσα για να αναζητήσει τις κοζανίτικες λέξεις.

Στον **δεύτερο τόμο** θα δίνεται το ελληνο-κοζανίτικο γλωσσάρι, που συμπληρώνει το κοζανιτο-ελληνικό λεξικό του πρώτου τόμου. Ενώ στον **τρίτο τόμο** θα δίνεται το σύνολο της βιβλιογραφίας, οι συντομογραφίες, η περιγραφή του ιδιώματος και τα εισαγωγικά, όπου θα περιγράφεται, μεταξύ των άλλων, η μέχρι σήμερα πορεία της κοζανίτικης λεξικογραφίας και θα αναλύονται οι επιστημονικές, τεχνικές και ορθογραφικές επιλογές που χαρακτηρίζουν το Κοζανιτολόγιο.

Αξίζει να σημειωθεί ότι αναμένονται ακόμα δυο τόμοι που θα κυκλοφορήσουν σε ηλεκτρονική μορφή.

Καλλινίκη Αρναούτη Α'1